

ukraintsi-podorozhuyut-pid-chas-viyini-31082023-15301.

7. Turyzm v umovakh povnomasshtabnoi viyny. [Tourism in conditions of full-scale war]. Available at: <https://forbes.ua/lifestyle/turizm-v-umovakh-povnomasshtabnoi-viyini-kudi-ikhati-yakiy-napryam-obirati-ta-yak-planuvati-svoi-podorozhi-20102023-16759>.

8. Number of international tourist arrivals worldwide from 2005 to 2023. Available at: <https://www.statista.com/statistics/186743/international-tourist-arrivals-worldwide-by-region-since-2010/>.

Abstract.

Kalyna T., Arzumanyan T., Omelchenko H. Enogastronomic tourism as a driver of the development of regions and rural areas.

The modern tourism industry is a powerful driver of the global economy. Tourism is the fastest growing branch of global exports in the world and is closely related to the development of territories, covers an increasing number of new directions, which is a key driver of socio-economic progress of countries. The most promising market segments, which are growing at a rapid pace, include eno-gastronomic tourism, which acts as a driver of the socio-economic development of rural areas and contributes to the sustainable development of local communities. The purpose of the publication is to study the impact of food and wine tourism on the economic and social development of the region and rural areas. The article examines the essence and nature of the popularity of tourism. The factors affecting its development are specified. It is noted that tourism is quite susceptible to changes in the geopolitical situation. Under this influence, there is an increase, decrease, reorientation of tourist flows. It was noted that in Ukraine such changes led to a reduction in tourist flows from other countries and a reorientation of tourism to domestic tourism. It is noted that tourism is a generally recognized driver of socio-economic and socio-cultural development of countries, and its successful functioning is caused by many positive factors. Domestic features will lead to the development of food and gastronomy tourism, which is a new, promising direction that affects the development of entrepreneurship, increases the economic effect for the tourism sector, promotes the development and positioning of rural areas as points of anticipatory growth in the region. It is noted that the development of food and wine tourism is considered as a connecting link between production at the local level and the sphere of services, which will contribute to the sustainable development of rural areas, local communities, support of small and medium-sized businesses, preservation, and development of cultural traditions of the regions. The development of eno-gastronomic tourism now goes beyond the level of point objects, trends are forming both towards regional cooperation and interregional cooperation, which shows not only the expansion of the range of tourist services and the satisfaction of the growing demands of travelers, but also has a positive effect on the socio-economic development of regions and rural areas.

Keywords: enogastronomic tourism, local communities, rural areas, domestic tourism, socio-economic development.

Стаття надійшла до редакції 28.12.2023 р.

Бібліографічний опис статті:

Калина Т.Є., Арзуманян Т.Ю., Омельченко Г.Ю. Еногастрономічний туризм як драйвер розвитку регіонів та сільських територій. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2024. № 1. С. 93-97.

Kalyna T., Arzumanyan T., Omelchenko H. Enogastronomic tourism as a driver of the development of regions and rural areas. Actual problems of innovative economy and law. 2024. No. 1, pp. 93-97.

УДК: 620.97; JEL classification: O13; Q43
DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2024-1-20>

СТЕПАНЕНКО Сергій Віталійович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики та управління економічною безпекою, <https://orcid.org/0000-0002-6132-328X>
МАНУЙЛОВ Олексій Вікторович, аспірант кафедри економічної кібернетики та управління економічною безпекою, <https://orcid.org/0009-0005-3537-666X>

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ-ПОСТАЧАЛЬНИКІВ НА ЕНЕРГЕТИЧНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ РИЗИКУ

Степаненко С.В., Мануйлов О.В. Особливості функціонування підприємств-постачальників на енергетичному ринку України в умовах ризику.

У статті досліджено особливості функціонування підприємств енергетичного ринку в умовах високого ризику та не-безпеки. Було виокремлено особливості функціонування підприємств енергетичного ринку, які поділено на шість напрямів. Обґрунтовано, що сучасний розвиток енергетичної галузі, орієнтація на сталий розвиток та європейські норми вимагають від підприємств дотримуватися норм енергозбереження та екологічності виробництва, що реалізується на засадах реалізації енергоефективних технологій. Дослідження рейтингу постачальників електроенергії дозволило означити лідерів галузі та аутсайдерів за відповідними індикаторами. Доведено, що діяльність підприємств енергетичної галузі формує загальний рівень енергетичної безпеки держави. Зазначено, що відновлення енергетичного сектору в повоєнний період повинно будуватися вже за новими принципами та технологіями інноваційного та цифрового характеру. Проаналізовано основні положення Стратегії енергетичної безпеки держави та виокремлено напрями щодо досягнення поставлених цілей.

Ключові слова: енергетичний ринок, підприємства-постачальники, енергопостачання, енергетична галузь, енергетична безпека, управління, стратегічний розвиток.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сьогодні енергетичний ринок України зазнав значних змін, які пов'язані не тільки з реалізацією європейського вектору розвитку, а й із впливом військових дій на території України. До лютого 2022 року енергетична галузь в Україні мала значний потенціал, забезпечуючи експорт енергії до багатьох європейських країн. З початком повномасштабного вторгнення енергетична

галузь зазнала великих втрат внаслідок руйнації обладнання, тимчасової окупації підприємств енергетичного сектору. Незважаючи на вище зазначені негативні фактори, на сьогодні енергетичний ринок України функціонує та забезпечує генерацією споживачів. На рівні Уряду України, профільних міністерств та відомств, інших державних та недержавних організацій було розроблено проєкт щодо відновлення України, в якому

¹Харківський національний університет радіоелектроніки

ключову роль відіграють заходи щодо забезпечення енергетичної безпеки держави [4].

Енергетичний ринок в цілому, включаючи суб'єктів пропозиції, функціонує в нових умовах господарювання, які продиктовані загрозами зовнішнього середовища. Підприємства сектору енергетики традиційно мають особливості функціонування, які пов'язані з такими факторами впливу, як регулювання з боку держави, конкурентне середовище, технологічні особливості галузі. Означені особливості з урахуванням умов високого ризику на сьогодні актуалізують завдання стратегічного управління для всіх підприємств енергетичного ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню функціонування енергетичного сектору в Україні присвячено роботи багатьох вчених, серед яких можна виділити праці А. Глотова, З. Каїра, Н. Канарської, Ю. Костіна, В. Морозова, О. Попова, А. Тищенко та інших. Проте дослідження функціонування підприємств в енергетичній галузі в нових умовах високого ризику та невизначеності на сьогодні є актуальним завданням.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в дослідженні особливостей функціонування підприємств-постачальників на енергетичному ринку України в умовах, коли до традиційних ризиків функціонування бізнес-структур додаються ризики воєнного часу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Функціонування підприємств енергетичного ринку має певні особливості, які обумовлені специфікою галузі. До основних особливостей функціонування таких підприємств в загальному вигляді можна віднести особливості, які зображені на рис. 1. Система тарифного регулювання значно впливає на прибуток підприємств, проте таке регулювання дозволяє оптимізувати ціни для населення та підприємств-споживачів.

Використання альтернативних джерел енергії (сонячна, вітрова енергія) вимагають від більшості підприємств енергетичного ринку адаптації до нових конкурентних умов функціонування, що потребує впровадження інноваційних технологій та залучення інвестиційних коштів. В умовах високої конкуренції для забезпечення своїх позицій підприємства можуть шукати можливості для диверсифікації постачальників енергії та ресурсів, що сприяє забезпеченню їх енергетичної безпеки. Адаптивність підприємств енергетичного ринку на сьогодні є гострою необхідністю, оскільки нестабільність економічної, політичної та безпекової сфери для України є реаліями життя. Тому від того, наскільки підприємства швидко можуть адаптуватися до нових умов та викликів, залежить ефективність їх роботи.

Сучасний розвиток енергетичної галузі, орієнтація на сталий розвиток та європейські норми вимагають від підприємств дотримуватися норм енергозбереження та екологічності виробництва, що здійснюється на засадах реалізації енергоефективних технологій. Популярним на сьогодні є впровадження торгових систем енергії, які

представлені зеленими сертифікатами, що сприяють формуванню нових зав'язків у системі енергопостачання та енергоспоживання. Такі особовості вимагають від підприємств у стратегічному плануванні врахування відповідних ризиків та загроз, реалізації напрямів щодо оновлення технологій ведення бізнесу та технологічного оснащення виробничих потужностей.

Рис. 1. Особливості функціонування підприємств енергетичного ринку

Джерело: запропоновано автором

Для підвищення рівня конкурентоспроможності та ділової репутації більшість підприємств-постачальників на енергетичному ринку впроваджують у свою діяльність цифрові технології, які значно покращують нове сервісне обслуговування клієнтів. Так, в Україні, починаючи з 2020 року, аналітичний центр DiXi Group запровадив рейтинг постачальників електроенергії. Означений рейтинг складається з індикаторів оцінювання, які сформовані на основі нормативів європейської практики ведення комерційної діяльності підприємств-постачальників електроенергії. Індикатори рейтингу сформовані у чотири групи, які відображають різні аспекти діяльності підприємств (онлайн-сервіси, комерційні пропозиції, інформування споживачів, прозорість та ділова активність). У період з 2022 року до сьогодні у зв'язку з бойовими діями рейтинг не оновлюється. За період 2020-2021 років загальний рейтинг постачальників електроенергії зображений на рис. 2. Так, за даними рейтингу за період 2020-2021 років лідерами залишаються три постачальники електроенергії: ТОВ «КИЇВСЬКІ ЕНЕРГЕТИЧНІ ПОСЛУГИ», ТОВ «ДНІПРОВСЬКІ ЕНЕРГЕТИЧНІ ПОСЛУГИ» та ТОВ «ДОНЕЦЬКІ ЕНЕРГЕТИЧНІ ПОСЛУГИ», які мають найвищий сумарний бал за всіма групами індикаторів. У 2021 році в рейтинг не потрапили підприємства, які були в ньому у 2020 році.

До таких постачальників віднесено ДПЗД «УКРІНТЕРЕНЕРГО», ТОВ «ПРОФІТ ХАБ», ТОВ «АІМ», ТОВ «ЕНЕРГО-ГАЗ», ПРАТ «УІФК», ТОВ «ЕТГ», ТОВ «ЦЕМ», ТОВ «ЕНЕРГОЗАХІД», ТОВ «ЕНЕРА», ПРАТ «МХП ЕКО ЕНЕРДЖИТ», ТОВ «ЕНЕРГЕТИЧНЕ ПАРТНЕРСТВО» та ТОВ «ГАЗ ПЕТРОЛІУМ», оскільки вони мали низький рівень рейтингу. Якщо розглядати структуру рейтингу за окремими групами, то можна дійти висновку, що серед досліджуваних підприємств найменший рівень оцінки індикаторів в позиції прозорості та ділової активності. Для

залучення іноземних інвесторів у інноваційний розвиток підприємств прозорість ведення бізнесу та ділова активність є одним з ключових факторів успіху. Високий рівень корупції та бюрократії в сфері енергопостачання в Україні значно знижує

міжнародну привабливість вітчизняних компаній для інвесторів. Тому підприємства повинні враховувати слабкі сторони ведення свого бізнесу для мінімізації або усунення їх негативного впливу [5-7].

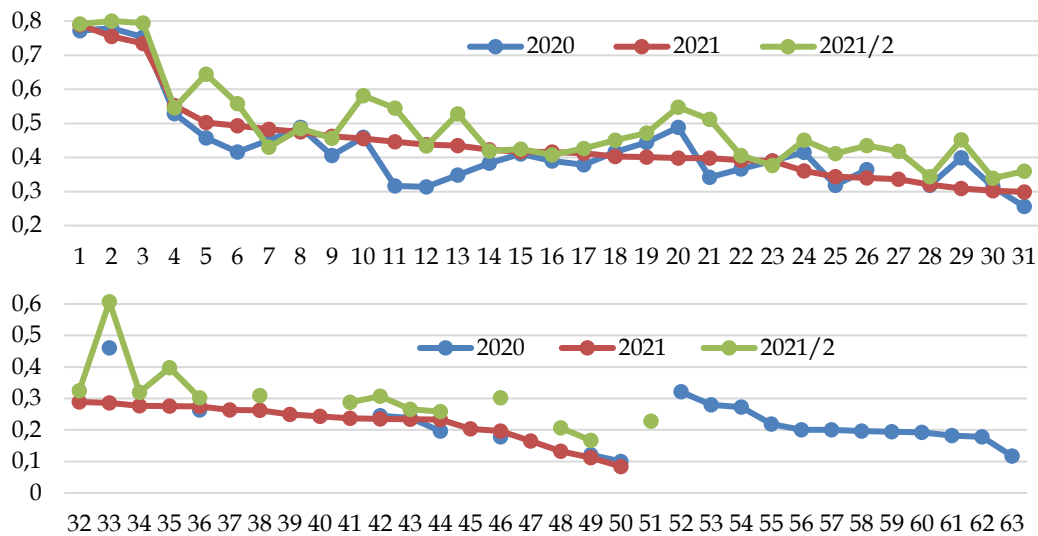

Рис. 2. Рейтинг постачальників електроенергії за 2020-2021 роки (бали). Джерело: [5-7].

Примітки: 1 – ТОВ "КИЇВСЬКІ ЕНЕРГЕТИЧНІ ПОСЛУГИ"; 2 – ТОВ "ДНІПРОВСЬКІ ЕНЕРГЕТИЧНІ ПОСЛУГИ"; 3 – ТОВ "ДОНЕЦЬКІ ЕНЕРГЕТИЧНІ ПОСЛУГИ"; 4 – ПРАТ "ХАРКІВЕНЕРГОЗБУТ"; 5 – ТОВ "МИКОЛАЇВСЬКА ЕК"; 6 – ТОВ "ЛЬВІВЕНЕРГОЗБУТ"; 7 – ТОВ "ЕНЕРА СУМИ"; 8 – ТОВ "ХМЕЛЬНИЦЬКЕНЕРГОЗБУТ"; 9 – ТОВ "ЕНЕРА ЧЕРНІГІВ"; 10 – ТОВ "ПРИКАРПАТЕНЕРГОТРЕЙД"; 11 – ТОВ "ТЕК"; 12 – ТОВ "КИЇВСЬКА ОБЛАСНА ЕК"; 13 – ТОВ "ЕНЕРДЖІ 365"; 14 – ТОВ "КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСНА ЕК"; 15 – ТОВ "ПОЛТАВАЕНЕРГОЗБУТ"; 16 – ТОВ "ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА ЕК"; 17 – ТОВ "ЗАПОРІЖЖЯЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ"; 18 – ТОВ "ВОЛИНЬЕЛЕКТРОЗБУТ"; 19 – ТОВ "ЕНЕРА ВІННИЦЯ"; 20 – ТОВ "ЕНЕРГО ЗБУТ ТРАНС"; 21 – ТОВ "ЗАКАРПАТТЯЕНЕРГОЗБУТ"; 22 – ТОВ "РІВНЕНСЬКА ОБЛАСНА ЕК"; 23 – ТОВ "ЕНЕРА СХІД"; 24 – ТОВ "ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСНА ЕК"; 25 – ТОВ "ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСНА ЕК"; 26 – ТОВ "ТЕРНОПІЛЬЕЛЕКТРОПОСТАЧ"; 27 – ТОВ "ЕНЕРГУМ"; 28 – ТОВ "ЕНЕРГО Х"; 29 – ТОВ "ЧЕРКАСИЕНЕРГОЗБУТ"; 30 – ТОВ "ЕК "ЕНОЛЛ"; 31 – ТОВ "ЕНЕРДЖІ ТРЕЙД ГРУП"; 32 – ТОВ "ВЕК "ПАЛІВЕНЕРГО"; 33 – ТОВ "ОДЕСЬКА ОБЛАСНА ЕК"; 34 – ТОВ "ЄВРОЕНЕРГОТРЕЙД"; 35 – ТОВ "ЕНЕРГОГАЗРЕЗЕРВ"; 36 – ТОВ "ЕРУ ТРЕЙДІНГ"; 37 – ТОВ "ТАС ЕНЕРГІЯ КРАЇНИ"; 38 – ТОВ "АС"; 39 – ТОВ "АЛЬТЕРНАТИВЕНЕРГО"; 40 – ТОВ "ЕНЕРДЖІ-АГЕНТ"; 41 – ТОВ "ВІМК"; 42 – ТОВ "Д.ТРЕЙДІНГ"; 43 – ТОВ "ЛТК "ЕЛЕКТРУМ"; 44 – ТОВ "СТЕЙБЛ ЕНЕРДЖІ"; 45 – ТОВ "СЕРВІС ГРУПП ЛТД"; 46 – ТОВ "ЮНАЙТЕД ЕНЕРДЖІ"; 47 – ТОВ "ВЕЛІНКОМ"; 48 – ТОВ "ПАВЕРСТОК"; 49 – ПАТ "ЕК "БАРВІНОК"; 50 – ТОВ "АГРО-НВ"; 51 – ТОВ "ОВІС ТРЕЙД"; 52 – ДПЗД "УКРІНТЕРЕНЕРГО"; 53 – ТОВ "АІМ"; 54 – ТОВ "ПРОФІТ ХАБ"; 55 – ТОВ "ЕТГ"; 56 – ТОВ "ЕНЕРГО-ГАЗ"; 57 – ПРАТ "УІФК"; 58 – ТОВ "ЦЕМ"; 59 – ТОВ "ЕНЕРГОЗАХІД"; 60 – ТОВ "ЕНЕРГЕТИЧНЕ ПАРТНЕРСТВО"; 61 – ТОВ "ЕНЕРА"; 62 – ПРАТ "МХП ЕКО ЕНЕРДЖИТ"; 63 – ТОВ "ГАЗ ПЕТРОЛІУМ".

З березня 2022 року енергетичну систему України було синхронізовано з енергосистемою континентальної Європи в рамках аварійної синхронізації. Для здійснення таких технічних підключень українська сторона повинна була виконати ряд завдань, а саме: приведення у відповідність до європейських норм частоти, напруги, потужності енергосистеми України; забезпечення захисту пристроїв РЗА та ПА; діагностика системи безпеки відповідно до вимог ENTSO-E; ліквідація та запобігання аварійним ситуаціям; розробка заходів щодо кібербезпеки галузі; розвиток ІТ інфраструктури в сфері енергозабезпечення.

Майже всі висунуті умови українська сторона виконала, проте у зв'язку з початком повномасштабного вторгнення та значної руйнації об'єктів енергоінфраструктури, відповідне приєднання до європейських мереж було здійснено з урахуванням недовиконаних робіт для забезпечення генерацією споживачів. Для розвитку галузі в майбутньому необхідні збільшення

транскордонних перетоків та впровадження нових інтерконекторів, виконання завдань з третього енергопакету. Проте бойові дії на території держави вносять свої корективи в виконання Стратегії енергетичної безпеки, оскільки першочерговим завданням є відновлення пошкоджених енергооб'єктів. Реалізація цих заходів можлива за умови надання технічної аварійної допомоги від інших системних європейських операторів енергоринку. Розширення переліку країн, які можуть надавати таку допомогу, є важливим кроком підтримки вітчизняної енергосистеми, яка знаходиться під загрозою ракетних обстрілів.

До основних напрямів, за якими потрібно більш посилене втручання з боку держави для приведення їх у відповідність до європейських вимог, можна віднести втручання у ринок та «зелений» перехід. Проблема втручання у ринок пов'язана з проблемою прозорості та відкритості, що негативно впливає на конкурентні позиції вітчизняних підприємств. Значна кількість

маніпулювань за рахунок ручного регулювання тарифів призводить до потенційних загроз підприємствам через відсутність вагомих інструментів впливу. Для забезпечення енергетичної безпеки важливим є дотримання технічних та економічних умов, які сприятимуть задоволенню потреб споживачів в умовах ринкових тарифів [3].

Для залучення інвестицій та підтримки здорової конкуренції необхідним є перегляд прайс-кепів загалом на послуги генерації, так і на окремих сегментах. Для розвитку екологічних видів генерації важливим є впровадження «зеленого» тарифу, який повинен покривати всі витрати та зобов'язання держави перед споживачами та постачальниками.

У майбутньому для збільшення видобутку «зеленої» генерації необхідним є впровадження напрямів її збалансування на основі систем накопичення. Питання забезпечення енергетичної безпеки України в умовах постійної ракетної загрози є актуальними та потребують сучасних напрямів щодо підвищення цієї безпеки. Основні фактори, які впливають на забезпечення енергетичної безпеки держави, можна поділити на групи, зображені на рис. 3.

Рис. 3. Основні фактори, які впливають на забезпечення енергетичної безпеки держави

Група геополітичних факторів включає особливості залежності від постачання енергії, геополітичної нестабільності в регіонах, формування світової енергетичної політики. На ці фактори важко вплинути малим країнам, до них можна лише пристосуватися. До групи економічних факторів належать питання ціноутворення на енергоносії, залежність від імпорту енергоресурсів. Інвестиційна привабливість енергосистеми для капіталовкладень багато в чому залежить від загальної економічної, політичної та безпекової ситуації в країні.

Екологічні фактори впливають на інвестиційний клімат в енергогалузі, оскільки дотримання принципів екологічності, енергоефективності, ресурсозбереження на сьогодні в світі є пріоритетними напрямками сталого розвитку [1].

Технологічний аспект відіграє одну з ключових ролей у розвитку галузі, оскільки використання нових технологій видобутку, переробки та зберігання енергії сприяють підвищенню рівня конкурентоспроможності підприємств та забезпечують їм стабільний розвиток. Використання інноваційних розробок дозволяють значно покращити виробничі технології, які характеризуються

енергозбереженням та екологічністю. Діяльність підприємств енергетичного сектору значно впливає на забезпечення соціальної сфери суспільства в питаннях своєчасного та якісного надання послуг за справедливими тарифами. Технічна складова діяльності енергетичних підприємств пов'язана з можливістю впровадження нових технологій, розвитком та модернізацією енергетичних систем. Упровадження цифрових технологій у виробничі процеси дозволяє значно підвищити ефективність їх реалізації.

Регуляторні фактори впливають на функціонування підприємств галузі на основі ведення регуляторної політики, стандартів безпеки, формування міжнародного співробітництва в сфері енергетики. Означені фактори впливають на енергетичну безпеку країни через створення відповідних умов функціонування підприємств галузі. Виокремлення таких факторів дозволяє на основі їх регулювання створювати сприятливі умови для діяльності підприємств в довгостроковій перспективі [2].

Останнім часом цифрові технології впроваджуються в усі сфери суспільного життя. Впровадження цифрових технологій в енергетичний сектор сприяє ефективному управлінню енергетичними системами, зниженню рівня втрат енергії, запровадженню енергозберігаючих та екологічних виробництв. Україна та Європейський Союз активно запроваджують технології цифрового контенту в енергетичний сектор. Участь України в програмі «Цифрова Європа», яка розрахована до 2027 року, сприятиме наближенню держави до єдиного цифрового ринку ЄС. Використання цифрових технологій в енергетичній галузі сприяє застосуванню нових систем моніторингу, управлінню енергетичними мережами, використанню нових напрямів енергоефективності. В Європі також активно реалізуються програми з цифровізації енергетичного сектору. Цифрові технології в галузі дозволяють їй бути більш адаптивною та гнучкою в сучасних умовах високої невизначеності та мінливості оточуючого середовища. Використання цифровізації дозволяє використовувати нові технології, які спрощують доступ до інформації та значно скорочують час для її отримання. Реалізація таких технологій потребує значних інвестиційних коштів, що вимагає від підприємств та уряду створення необхідних умов для їх залучення. Заходи повинні реалізовуватися не зважаючи на безпекову ситуацію в країні на основі впровадження механізмів страхування воєнних ризиків на міжнародному рівні. В Україні окрім цього потребують змін нормативні документи щодо захисту вкладень інвесторів. Особливу увагу слід звернути на реформування судової системи з метою підвищення її ефективності та запобігання її використанню в рейдерських операціях.

Відновлення енергетичного сектору в повоєнний період та відбудова пошкоджених об'єктів повинні здійснюватися вже за новими принципами та технологіями інноваційного та цифрового характеру. Надзвичайно складною задачею є повне відновлення пошкоджених об'єктів на території тимчасової окупації та активних бойових дій, оскільки першочерговим завданням є

розмінування цих територій для забезпечення безпеки виробничої діяльності. Такі заходи є тривалими в часі, проте не зважаючи на це вже сьогодні держава повинна розробляти основу для подальшої поетапної перебудови енергетичної галузі у відповідності до європейських норм. Доцільним є формування балансу попиту та пропозиції енергоресурсів з урахуванням кризових явищ. Розвиток енергетичної інфраструктури з урахуванням безпекових технологій дозволить мінімізувати її вразливість тим самим, забезпечити необхідну кількість генерації. Одним з напрямів мінімізації монополії в енергетичній сфері є зниження регуляторного та адміністративного впливу з боку держави. Окрім того, європейський вектор розвитку сприяє розширенню генерації зеленої енергетики як на загальному так і на локальному рівнях. В Україні є можливість збільшити генерацію відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) в рамках Національної енергетичної безпеки та сталого розвитку держави. Дана стратегія була прийнята в 2021 році та включає три сценарії розвитку енергетичного сектору в державі – «без змін», «недружного впливу» та «позитивної трансформації» [8]. Кожен з означених сценаріїв передбачає розвиток енергетичного сектору в середньостроковій перспективі. Перший сценарій передбачає збереження поточних тенденцій в сфері розвитку енергетичного сектору в питаннях ціноутворення, формування попиту та пропозиції на енергоресурси, збільшення рівня залежності від імпорту ресурсів з закордону. Низький рівень інноваційності галузі та низькі темпи реалізації «зеленої» енергетики. Сценарій «недружного впливу» визначає посилення загрози з боку росії, відсутність системи стратегічного планування щодо мінімізації або попередження зовнішніх загроз, збільшення бюрократії та корупції в сфері енергетичного ринку. При збільшенні загроз зростає рівень монополізації галузі, що негативно впливає на рівень конкурентоспроможності як енергетичного сектору так і країни в цілому. Негативні наслідки з боку агресора призвели до значного руйнування об'єктів критичної інфраструктури, що негативно позначилося на загальному потенціалі галузі та потребує додаткових значних коштів на відновлення енергетичного балансу в країні.

Сценарій «позитивної трансформації» можливий в повоєнний період відновлення держави, оскільки функціонування сектору базується на нових принципах європейської інтеграції. Необхідним є впровадження механізмів щодо залучення інвестицій для реалізації напрямів заміщення потужностей новим обладнанням, яке націлене на енергозбереження, екологічність виробництва. Реалізація заходів щодо стратегічного управління підприємствами енергетичного ринку на засадах прозорості, відкритості, що позитивно вплине на рівень конкурентоспроможності суб'єктів господарювання та довіри з боку потенційних інвесторів. Адаптація потужностей до технічних вимог європейських країн потребує впровадження інноваційного технічного та технологічного забезпечення з імплементацією законодавчих норм та нормативів країн ЄС. Реалізація таких заходів можлива лише за

умови потужної інвестиційної підтримки з боку партнерів. Для створення позитивного інвестиційного клімату необхідно:

імплементувати нормативно-правові норми ЄС в законодавство України в сфері регулювання енергетичної галузі;

створити прозору та стабільну політику в сфері залучення інвестицій з забезпеченням захисту прав інвесторів;

здійснювати розвиток інноваційних технопарків в сфері енергетики, сприяти розвитку державно-приватного партнерства в цій сфері;

забезпечити здорову конкуренцію на ринку енергоресурсів, забезпечити доступу до інфраструктури всіх учасників галузі;

здійснювати заохочення до залучення іноземних інвесторів та партнерів на основі розвитку цифровізації та забезпечити участь у різних цифрових платформах для пошуку партнерів;

впроваджувати заходи щодо запобігання виводу капіталу діючих підприємств енергетичної галузі в офшорні зони;

здійснити розробку механізмів створення енергетичних запасів для подолання дисбалансу в попиті та пропозиції на ринку в період кризи або непередбачуваних обставин.

В умовах ризику та непередбачуваності подій досить складно прогнозувати ті чи інші напрями розвитку галузі, оскільки складно врахувати велику кількість небезпек та загроз. Тому для ефективного функціонування підприємств енергетичної галузі оцінювання та ймовірність настання загроз є одним з ключових завдань, що забезпечують стабільний розвиток галузі. Моніторинг загроз та небезпек в діяльності підприємств енергетичного ринку дозволить: 1) вчасно розробляти заходи, які спрямовані на підвищення рівня безпеки діяльності підприємств за рахунок нейтралізації або мінімізації загроз; 2) здійснювати порівняльний аналіз щодо рівня загроз в різні періоди часу для визначення відповідних тенденцій, оцінювати вплив дестабілізуючих факторів та наслідків використання ужитих заходів; 3) реалізовувати ефективні рішення щодо забезпечення безпеки діяльності підприємств з урахуванням набутого досвіду; 4) прогнозувати стан розвитку підприємств енергетичної галузі за різними сценаріями розвитку з урахуванням загального вектору державної політики в сфері розвитку енергетичного комплексу; 5) реалізовувати сценарії розвитку підприємств з урахуванням результативності та ефективності запропонованих заходів.

Загалом на сьогодні діяльність підприємств енергетичного сектору потребує значної підтримки з боку держави в напрямках створення необхідних умов для підтримки їх діяльності. Формування ефективного нормативного поля дозволить підприємствам залучати інвестиційні кошти на свій розвиток, що значно покращить якість надання послуг споживачам, дозволить запроваджувати нові технологічні рішення, які позитивно вплинуть на загальний стан енергетичної галузі в державі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи, видається доцільним зробити такі висновки:

✓ в сучасних реаліях функціонування підприємства енергетичної галузі знаходиться у важких умовах через загрозу безпеці з боку росії, постійні обстріли, які спричиняють руйнацію об'єктів інфраструктури та знижують рівень надання послуг споживачам у повному обсязі;

✓ низькі темпи імплементації нормативно-правових та технічних норм Європейського Союзу в рамках функціонування енергетичної галузі призводять до зниження інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств, знижують рівень експорту продукції та посилюють залежність від зовнішніх постачальників;

✓ низький рівень конкурентоспроможності галузі, який пов'язаний з корупцією та бюрократією, негативно впливає на інноваційно-інвестиційну спроможність вітчизняних підприємств, що потребує розробки та впровадження нових методів та механізмів мінімізації цих негативних факторів;

✓ для підвищення рівня безпеки та розвитку підприємств енергетичної галузі необхідним є

розробка стратегій та планів щодо перебудови сектору з урахуванням європейських норм та технологій, які спрямовані на енергоефективність, екологічність та ресурсозбереження виробництва;

✓ розвиток «зеленої енергетики» для України є перспективним напрямом розвитку галузі, оскільки інноваційно-інвестиційні проєкти на сьогодні більш ефективно реалізуються саме в напрямках сталого розвитку.

Для України діяльність підприємств енергетичної галузі, їх інноваційно-інвестиційний потенціал розвитку залежить перш за все від рівня безпекової ситуації в країні. Відбудова інфраструктури енергетичної галузі, залучення інвестиційних ресурсів на розвиток підприємств активно реалізуються в повоєнному відновленні країни. Через високий ризик обстрілів та нестабільність ситуації в країні залучення інвесторів на сьогодні є складним процесом, який потребує регулювання з боку всіх учасників енергетичного ринку.

Література.

1. Енергетична безпека України щомісячний моніторинг березень 2023. Аналітичний центр DiXi Group. URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2023/04/2023_03_ensecmonitor_dixi-group.pdf.
2. Суходоля О.М., Харазішвілі Ю.М., Бобро Д.Г., Сменковський А.Ю., Рябцев Г.Л., Завгородня С.П. Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування: аналітичне доповнення. Київ: НІСД, 2020. 178 с.
3. Огляд енергетичного сектору України: інституції, управління та політичні засади. Аналітичний звіт. OECD 2019. 75 с.
4. Проєкт Плану відновлення України Матеріали робочої групи «Енергетична безпека». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/energy-security.pdf>.
5. Рейтинг постачальників електроенергії 2020 рік. Аналітичний центр DiXi Group. URL: <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2020/11/rejtynh-postachalnykiv-elektroenerhii-pilot-2020.pdf>.
6. Рейтинг постачальників електроенергії 2021 рік (Випуск 1). Аналітичний центр DiXi Group. URL: <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2021/06/rejtyng-postachalnykiv-ee-2021-v1-final.pdf>.
7. Рейтинг постачальників електроенергії 2021 рік (Випуск 2). Аналітичний центр DiXi Group. URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2021/11/ranking_of_electricity_suppliers_2-2021.pdf.
8. Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 907-р від 4 серпня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2021-%D1%80#Text>.

References.

1. Enerhetychna bezpeka Ukrainy schomisiachnyj monitorynh berezen' 2023. Analytichnyj tsentr DiXi Group. [Energy security of Ukraine monthly monitoring March 2023. Analytical center DiXi Group]. Available at: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2023/04/2023_03_ensecmonitor_dixi-group.pdf.
2. Sukhodolia, O.M., Kharazishvili, Yu.M., Bobro, D.H., Smenkovs'kyj, A.Yu., Riabtsev, H.L., Zavorodnia, S.P. (2020). Enerhetychna bezpeka Ukrainy: metodolohiia systemnoho analizu ta stratehichnoho planuvannia. [Energy security of Ukraine: methodology of system analysis and strategic planning]. NISD. Kyiv. Ukraine.
3. Ohliad enerhetychnoho sektoru Ukrainy: instytutsii, upravlinnia ta politychni zasady. Analytichnyj zvit. OECD 2019. [Overview of the energy sector of Ukraine: institutions, management and political foundations. Analytical report. OECD 2019]. Available at: <https://www.oecd.org/eurasia/competitiveness-programme/eastern-partners/Monitoring-the-energy-strategy-Ukraine-2035-UKR.pdf>.
4. Proekt Planu vidnovlennia Ukrainy Materialy robochoi hrupy «Enerhetychna bezpeka». [Project of the Recovery Plan of Ukraine Materials of the "Energy Security" working group]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/energy-security.pdf>.
5. Rejtynh postachal'nykiv elektroenerhii 2020 rik. Analytichnyj tsentr DiXi Group. [Rating of electricity suppliers in 2020. Analytical center DiXi Group]. Available at: <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2020/11/rejtynh-postachalnykiv-elektroenerhii-pilot-2020.pdf>.
6. Rejtynh postachal'nykiv elektroenerhii 2021 rik (Vypusk I). Analytichnyj tsentr DiXi Group. [Rating of electricity suppliers 2021 (Issue I). Analytical center DiXi Group]. Available at: <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2021/06/rejtyng-postachalnykiv-ee-2021-v1-final.pdf>.
7. Rejtynh postachal'nykiv elektroenerhii 2021 rik (Vypusk 2). Analytichnyj tsentr DiXi Group. [Rating of electricity suppliers 2021 (Issue 2). Analytical center DiXi Group]. Available at: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2021/11/ranking_of_electricity_suppliers_2-2021.pdf.
8. Pro skhvalennia Stratehii enerhetychnoi bezpeky: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy. (2021). [On the approval of the Energy Security Strategy: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. № 907-r dated August 4, 2021. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2021-%D1%80#Text>.

Abstract.

Stepanenko S., Manuilov O. Peculiarities of functioning of supplying enterprises in the energy market of Ukraine under conditions of risk.

The article examines the peculiarities of the functioning of energy market enterprises in conditions of high risk and danger caused by the influence of military operations taking place on the territory of Ukraine. The peculiarities of the functioning of energy market enterprises

were highlighted, which are divided into six areas, namely: regulation of prices and tariffs, alternative energy sources, the need to diversify suppliers, the instability of the political and economic situation, the need to introduce energy-efficient technologies, the development of the sales system. It is substantiated that the energy industry's transformation should take place with a focus on sustainable development and European standards. Therefore, the requirement for enterprises to comply with the norms of energy saving and environmental friendliness of production, which are implemented based on energy-efficient technologies, is updated. The study of the rating of electricity suppliers made it possible to identify industry leaders and outsiders according to the relevant indicators. Based on the analysis, key factors that significantly impact the industry's investment attractiveness and, depending on the current situation, have the potential to strengthen or weaken energy sector companies as a participant in the investment process. Ways of harmonizing relations between segments of traditional energy generation and renewable energy have been studied. It has been proven that the activity of energy industry enterprises forms the state's general level of energy security. Factors affecting energy security at the national level are decomposed, including geopolitical, economic, ecological, technological, social, technical, and regulatory determinants. The energy sector's recovery in the post-war period should be based on new principles and technologies of an innovative and digital nature. The main provisions of the State Energy Security Strategy were analyzed, and directions for achieving the set goals were identified; the main obstacles in implementing the strategic goal of strengthening the potential of energy sector enterprises as subjects of market relations were revealed.

Keywords: energy market, energy supply companies, energy industry, energy security, management model, strategic development.

Стаття надійшла до редакції 25.12.2023 р.

Бібліографічний опис статті:

Степаненко С.В., Мануїлов О.В. Особливості функціонування підприємств-постачальників на енергетичному ринку України в умовах ризику. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2024. № 1. С. 97-103.

Stepanenko S., Manuilov O. Peculiarities of functioning of supplying enterprises in the energy market of Ukraine under conditions of risk. Actual problems of innovative economy and law. 2024. No. 1, pp. 97-103.

УДК 336.1.02-0.49.5; JEL classification: F52; F64
DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2024-1-21>

HARAHULIA Arthur, Postgraduate Student, Admiral Makarov National University of Shipbuilding,
<https://orcid.org/0000-0001-5829-2112>

PREREQUISITES FOR THE DEVELOPMENT OF THE SYSTEM OF MANAGING THE FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF BUSINESS IN THE SYSTEM OF THE GLOBAL ECONOMIC ENVIRONMENT

Harahulia A. Prerequisites for the development of the system of managing the financial and economic security of business in the system of the global economic environment.

Analysis of the financial and economic security management system of business in the system of the global economic environment requires a detailed study of the prerequisites for the development of the corresponding system in the context of ensuring the stability and viability of business, adaptation to changes in the global environment, optimization of costs and resources, strengthening of competitive positions, attraction of investments and responsibility to society. In the global economic context, enterprises face various external and internal risks. Researching the prerequisites allows for developing effective mechanisms for identifying, analyzing, and minimizing potential threats, thereby ensuring stable operation and development of the enterprise. Globalization of the economy, political fluctuations, changes in legislation, currency fluctuations, technological innovations, and other global challenges require business flexibility and the ability to adapt quickly. The article analyzes the prerequisites for developing a financial and economic security management system for business in the global economic environment. Previous studies indicate the need for an integrated approach to managing a business's financial and economic security, including risk management, innovation, intellectual property protection, digitization of processes, and a responsible attitude to social and environmental aspects of activity. The need to transform the management system of financial and economic security of business is caused by factors that require companies to be flexible, innovative, and resistant to external and internal challenges of the modern globalized world. It was determined that digitalization processes and technological development largely influenced the transformation of the business's financial and economic security management system. Rapid advances in digital technologies such as blockchain, artificial intelligence, big data, and the Internet of Things fundamentally change how we do business. This requires companies to implement new approaches to data management, cybersecurity, and information technology to ensure financial security.

Keywords: management, financial and economic security, business, global economic environment.

Statement of the problem in general. Analysis of the financial and economic security management system of business in the system of the global economic environment requires a detailed study of the prerequisites for the development of the corresponding system in the context of ensuring the stability and viability of business, adaptation to changes in the global environment, optimization of costs and resources, strengthening of competitive positions, attraction of investments and responsibility to society.

In the global economic context, enterprises face various external and internal risks. Researching the prerequisites allows for the development of effective mechanisms for identifying, analyzing, and minimizing potential threats, thereby ensuring stable operation and development of the enterprise. Globalization of the economy, political fluctuations, changes in legislation, currency fluctuations, technological

innovations, and other global challenges require business flexibility and the ability to adapt quickly. Understanding the prerequisites of the management system allows companies to be ready for these challenges and use them to their advantage.

Analysis of recent research and publications. A significant amount of scientific research by Ukrainian scientists is devoted to the management of the financial and economic security of enterprises, including Varnaliy Z. S., Irtysheva I. O., Kovalchuk A. M., Kramarenko I. S., Romanchuk T. V., Semenov A. G., Stegnei M. I. However, digital transformation processes increase the impact of risks on the financial and economic security of doing business. That is why the analysis of the prerequisites for developing the management system of the financial and economic security of business in the system of the global economic environment is quite relevant and requires additional research.